

אור ההליכות

סוד חוקת התורה | מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

לרמוז על שאיפת החומר האנושי ותכלית קיומו – לעבוד אד אחד ולשמש כאמצעי להתרוממות רוחנית. השכל הוא מאור רב עוצמה להתבוננות מחשבתית, לבחירה חופשית, להתוועדות בני אדם, וכמו שהיה באוהל מועד שביררו שם את המותר והאסור, את הערכי ואת שאינו ערכי. לכן על האדם ללמוד משריפת הפרה האדומה שעליו להקריב מעולמו הבהמי החייתי כדי לזכות באורות נפש שכליים. לדוגמה רב שבא למסור שיעור, מקריב מזמנו ומאוונו כי יודע הוא את חשיבות הלמידה והעיון לאדם, ומשתתפי השיעור מקריבים מזמנם שהיה יכול לשמש להנאות החיים, ומבכרים להשתמש בזמן הזה כדי לזכות בחיי נצח רוחניים. הקרבת חיי החומר כדי לזכות באורות נפש שכליים – כמוה כהעלאת קרבן וכשריפת פרה אדומה.

לאור דברינו יובן גם מדוע חובה לטפל בכל צרכי המת, ואפילו הכהן חייב להיטמא לאביו, לאמו ולאשתו שמתו. האדם מיוחד בנפש השכלית שבו, ועליו להבין שגם כאשר הנפש השכלית עזבה את נרתיקה הגופני, יש להעניק כבוד אחרון לאותו נרתיק שבו שהתה הנפש ולמלא את כל צרכיו. יתרה מזו חובה להיטמא מפני שחובה לקיים מצוות ואהבת לרעך כמוך, ואף שנפשו השכלית של רעך כבר התנתקה מנרתיקה. רצונו של האדם להיקבר בצורה מכובדת, ומבוקשו האחרון הוא שייטפלו בגופתו ביראת כבוד. הסתלקותו של אדם היא זכרונו האחרון עלי אדמות, ותמיד הזיכרון האחרון הוא זה שנחקק יותר מכול בלב המשפחה והחברים, לכן שאיפתו הגדולה של כל אדם היא שזכרונו האחרון עלי אדמות יהא חיובי וערכי. לא לחינם נזכרו פטירתם של אהרון ומרים אלא ללמדנו שעם פטירתו של אדם עלינו להתייחד עם זכרו, להתבונן במקום שהוא מילא במשפחה ובאומה, לבקש אדם שימלא את מקומו. במרים נאמר "ותמת שם מרים... ולא היה מים לעדה" – מדוע לא היה מים לאחר פטירת מרים? עם מותה של מרים נוצר חוסר גדול בעם ישראל מפני שתפקידה של מרים היה חשוב מאין כמותו כמו שהמים חשובים והכרחיים לקיומו של האדם והאומה. כך גם לאחר פטירתו של אהרון החלו צרות בעם ישראל, פרצו מחלוקות רבות בעם והכנעני בא להילחם בישראל. אהרון היה חוליה שמקשרת בין כל העם, חוליה שמחברת באהבה ושלום, ובהסתלקותו רצה הכנעני לנצל את חולשתו של עם ישראל והתרופפותו כדי להכות בהם. לפיכך בהסתלקות כל אדם, גדול או קטן, יש להתבונן כיצד למלא את הפרצה. זו דרכה של היהדות בדאגתה על החיים, ובחיפוש אחר מאורות חדשים שיהוו מקור מים חיים ומפכים לאומה כולה.

[בחודש זה נציין גם את הסתלקותו של מו"ר הרב יוסף קאפח זצ"ל אשר השפיע ברכו ובתורתו על עם ישראל כולו ועל עדת גולת תימן בפרט. יה"ר שנזכה לזכך נפשנו ולמלא את החסר בעם ישראל מזכרונו של מו"ר יוסף]

פרשת פרה אדומה מוגדרת בתורה כ'חוק' – "זאת חוקת התורה", ובדרך כלל מה שמוגדר בתורה כחוק מתאר מצווה רוחנית בעלת משמעות עמוקה. הפרה האדומה נשחטת מחוץ למחנה, לאחר מכן מזים מדמה אל נוכח פני אוהל מועד שבע פעמים, ולבסוף היא נשרפת כליל, בשרה ועצמותיה. בהמשך לוקח הכהן חתיכה מעץ ארו שהיא עץ גבוה זקוף קומה, ומעט אזוב שהוא צמח נמוך מאוד, ושני תולעת, בד צמר מוארך צבוע בצבע אדום עז, וכל אלה מושלכים אל תוך שריפת הפרה. לאחר כל זאת הכהן שהיזה את דם הפרה כלפי אוהל מועד, רוחץ ומכבס את בגדיו ומוגדר כטמא עד רדת הערב. אף מי ששרף את הפרה רוחץ את בשרו וטמא עד הערב. אפר הפרה האדומה משמש לטהר את אלה שנגעו במת או ששהו באותו אוהל עם המת, וזאת על ידי אפר הפרה האדומה והמים החיים. נותנים את אפר הפרה לתוך כלי חרס שיש בו מים חיים, ומזים מן המים הללו על טמאי המת ביום השלישי וביום השביעי כך שלאחר שבעה ימים הם שבים לטהרתם.

האגדה מספרת שבא גוי אחד לפני ר' יוחנן ושאל אותו: האינכם מתביישים לקיים טקס פולחני מוזר כזה? הזאת תורתכם? העליכם נאמר "עם חכם ונבון"? נשים לב כי חכמי ישראל לא נרתעו מלתת ביטוי לביקורת של הגוי על תורת ישראל מפני שביקורתו של הגוי נבעה מטיעונים שכליים, ואכן ר' יוחנן השיב לאותו גוי: האם קורה אצלכם שנכנסת באדם רוח שטות? השיב הגוי: כן, בכל חברה יש שוליים שיש לטפל בהם. הוסיף ושאלו ר' יוחנן: ומה אתם עושים כדי לרפא אותו? השיבו הגוי: יש שיטות מסוימות, לדוגמה מעלים עשן תחת אותם חולים או מטלטלים אותם וכיו"ב, ולעתים זה עוזר. כך ניסה ר' יוחנן להניח את דעתו של הגוי שיש טיפולים מוזרים שיש להם תועלת ואף שאינו מבינים כיצד הם אכן מביאים תועלת. לאחר שהלך לו הגוי לדרכו, הקשו תלמידיו של ר' יוחנן על רבם מכיוון שהיה נראה להם שרבים השיב תשובה שאין בה תוכן אמיתי אלא מטרתה להדוף את טענות הגוי ולדחותו בקש. לפיכך שאלוהו תלמידיו: אותו הגוי דחית בדברים קלים לפי דעתו, ברם לנו מה תאמר? מהי החכמה שבציווי התורה בעניין פרה אדומה? זאת ועוד, לפי ההלכה מצווה גדולה ללוות את המת ולעסוק בקבורתו, והרי כל מי שעוסק בקבורה נטמא בטומאת מת. מדוע אפוא ההלכה מזרזת את האדם לזכות במצווה חשובה כקבורת המת, לעסוק בטהרתו, ולדאוג לכל צרכי המת? הלא כל הנוגע במת או שוהה עמו בחדר אחד נטמא. האין הדברים הללו סותרים? ומה יותר חשוב טהרת האדם או קבורת האדם שמת?

על כך נשיב כי הקרבת הפרה האדומה ושריפתה באה ללמד שהאדם נמשל לבהמה – בחיות שבו, בדם שבו. לאדם יש נפש חיונית ולבהמה יש נפש חיונית, ברם האם שוויונם מוחלט? התורה מלמדת שלא. לאדם יש גם נפש שכלית רוחנית, ולכן התורה מורה להזות מדם שחיתת הפרה לכיוון אוהל מועד,

המרכז העולמי למשפט התורה

בית הדין לדיני ממונות

ארגון "אשת חי"ל"

כולל להכשרת דיינים

שבטות עיון | ירחי כלה וישיבות ר"ח

הוצאת ספרים מכון משה

אתר "נצח ישראל" www.net-sah.org

לזכרו של אציל הנפש והעני הרב שמואל ליבני (אביץ') בן הרב משה נע"ג

יה זכרו ברוך

רפואה על פי הרמב"ם - חלק ב | פרופ' חיים גמליאל

נשאל פרופ' גמליאל במה הספר שלך שונה מספרים אחרים שנכתבו אודות משנתו של הרמב"ם, ומדוע הוא נחשב לפורץ דרך?

"יש הרבה סיבות. אחת מהן למשל היא שגם בתחום כל כך טריוויאלי כמו קורות חייו של הרמב"ם, רבו הגירסאות והטעויות. השער הראשון של הספר, לבדו - מהווה פריצת דרך בעניין זה, היות ובו מופיעה טבלה כרונולוגית המתארת את קורות חייו של הרמב"ם, מאורעות בחייו, אישים שהשפיעו עליו, מועדים מדויקים לפרסום ספרי ההלכה, ספרי הפילוסופיה וספרי הרפואה שלו, ועוד ועוד.

"סידור המאורעות הללו על פי מועדים מדויקים, ובעיקר על פי גילו של הרמב"ם, נותן לי ולחוקרים רבים אחרים, את היכולת להעריך את כשרונו האדיר של הרמב"ם בהלכה, בפילוסופיה, ברפואה ובמדע. מטבלה זו למשל, יכולנו להסיק כי את כתבי ההלכה - הרמב"ם כתב בשנות העשרים עד הארבעים של חייו. את כתבי הפילוסופיה כתב בעיקר בשנות השלושים עד החמישים של חייו, ואילו את כתבי הרפואה כתב בעיקר בשנות הארבעים והלאה, עד ליום מותו".

גם השער השני של ספרו, לדברי פרופ' גמליאל, מהווה פריצת דרך כשלעצמו, והתקבל באהדה בקרב שוחרי לימוד כוחות הנפש שבאדם, שמוזכרים אף הם בכתבי הרמב"ם. "בחלק זה התמקדתי בביאור תורת חמשת כוחות הנפש של הרמב"ם, וערכתי הקבלה בינה לבין תיאוריית 'האינטליגנציות המרובות' של החוקר הווארד גרדנר. בחלקו השלישי של ספרי מובאת אנציקלופדיה מדויקת למונחים ברפואת הרמב"ם, שבעזרתה ניתן לקבוע בצורה שאינה ניתנת לערעור - מהי דעת הרמב"ם לגבי מושגי יסוד ברפואה ובתזונה. השער הרביעי הוא פרק שלם ומפורט על הלכות דעות של הרמב"ם, על פי פירוש מדעי עדכני, והוא נחשב פורץ דרך היות וזו הפעם הראשונה שבה נבחנות קביעות הרמב"ם, על

פי מדדים מדעיים בני זמננו".
ולמה זה טוב בעצם?

"רבים מהפונים אליי בעקבות קריאת הפרק, הגיעו לאבחנה ברורה יותר בין המלצות תזונתיות של הרמב"ם שיש לאמץ כיום, לבין המלצות שגם הרמב"ם בעצמו ביקש לבחון על פי מדעני ההווה".

פעם אחת ולתמיד: כן, שינוי בתזונה יכול לרפא ולמנוע מחלות בשער השביעי של ספרו, מבאר פרופ' גמליאל את נושא צמחי המאכל והתבלינים המשמשים ברפואה. לצד אזכורים מכתבי הרמב"ם לשימושים שנעשו בהם בעבר, תוכלו למצוא פעילויות רפואיות מוכחות, על פי המדע בן זמננו. "למשל, הכורכום הוא הדוגמה הקלאסית, שעליה דיבר הרמב"ם רבות כבר לפני 800 שנה. בכתביו מציין הרמב"ם רשימה ארוכה של תכונות מרפא המיוחסות לתבלין זה, והנה - רק בעשרים השנים האחרונות, הקביעות שלו 'מאשרות' על ידי המדע".

על כתיבת הספר עמל פרופ' גמליאל קרוב לעשר שנים, שבמהלכן עבר הספר שינויים מן הקצה אל הקצה, ולמרות שבמקור יועד להיות ספרון קצר על עיקרי משנתו הרפואית של הרמב"ם - התוכנית השתנתה כשהבין את הצורך הדחוף של תלמידיו ושל אנשים הפונים אליו, בהרבה יותר מכך. "על הפורמט הגדול והבודד של הספר, הוחלט רק בשנה האחרונה לפני פרסומו, בשל התפיסה שספר אחד שלם, ודאי יהיה קל יותר לעיון מאשר מספר כרכים נפרדים", מסביר פרופ' גמליאל, ומזכיר בנימה עצובה את העוזרת האקדמית שלו - גב' חיה בר-עוז ז"ל, שעבדה במשך מספר שנים בחקר מאורעות שונים בחיי הרמב"ם, אך בשל מחלת הסרטן שבה נאבקה לאורך זמן, וממנה אף נפטרה - לדאבונו הלב לא זכתה לבסוף לראות את פרי השקעתה.

הליכות עם ישראל

במלון "קיבוץ לביא"

אנו שמחים להודיע על "ירחי כלה קיץ" בנושא:

שמיטת כספים והדאגה לאוכלוסיות החלשות

פרופ' חיים גמליאל

פרופ' יהושע כהן

בין התאריכים:
כ"ז תמוז עד ב' באב התשפ"ב
26-30/7/2022
4 לילות כולל שבת

בהשתתפות:
הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
יו"ר "הליכות עם ישראל"

פרופ' יהושע כהן

פרופ' חיים גמליאל

המחיר ליחיד בחדר זוגי
בימות השבוע חצי פנסיון, שבת פנסיון מלא
חדרי עדן 2,125 ₪
חדרי הדר 2,185 ₪
חדרי הוד 2,300 ₪

לפרטים והרשמה
מוטי 052-9426613

הכנס למורשת הרב יוסף קאפח זצ"ל

הרב עוז יעקב קאפח שליט"א
נושא הלכת'י

פרופ' משה קוה שליט"א
המכון לטכנולוגיה מתקדמת, המחלקה לפיזיקה, אוניברסיטת בר-אילן
פרופ' אורח במעבדות קבנדיש באוניברסיטת קיימברידג', אנגליה
נשיא אוניברסיטת בר אילן לשעבר
מדע ואמונה עפ"י הרמב"ם ולאור התגליות המדעיות החדשות

הרה"ג אהרן בדיחי שליט"א
רב העיר אבן יהודה
רמז וסוד בהקדמת הרמב"ם לפרק חלק ובשיעורי מורי

הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
רב העיר קרית אונו וחבר מועצת הרבנות הראשית
דין תינוק שנשבע

הכנס יתיקיים
ביום שני
י"ט תמוז תשפ"ב
(18 ביולי 2022)
בין השעות
20:00-16:30
בבית הכנסת ישורון
רח' המלך ג'ורג' 44
ירושלים

הציבור מוזמן, הכניסה חופשית
הכנס יתחיל בזמן הקהל מתבקש להקדים
הגעה בתשלום בתיווך בית אבי חי

תפילת ערבית

לקראת הכנס יצא לאור הספר
שיעורי מרי לפרק חלק
נר זכרון לר' חיים בדיחי ז"ל,
תלמיד מרי מילדת ועד אחריה

שו"ת | מו"ר הרה"ג רצון ערוסי שליט"א

זאת ועוד, במידה ולא מגיע לה החזר בגלל התאריך, הרי התאמת התאריך כדי שתזכה בהחזר תשלום, היא הוצאת כספים במרמה.

ש. כמה זמן ילדים קטנים חייבים להמתין בין בשר לחלב?

ת. אם הקטנים הם כבר ברי חינוך, ואם הם בריאים, דינם כדין גדולים.

ש. ידי חבושה. האם אני פטור מהנחת תפילין של יד או שאני מדלג על הקשירות וקושר של כף יד.

ת. אני מבין שהיד חבושה רק בזרוע, לא במקום הנחת התפילין, ולכן הנח תפילין בברכה, ואת הקשירות שבזרוע קשור מעל החבישה עד לכף היד וסיים קשירה תמה באצבע, כפי שההלכה מחייבת.

ש. כיוון שבהלכות ברכות פרק א' הלכה ב' רבינו אומר שניתן לבלוע עד רביעית ללא ברכה וזו ה"טעמימה", אך בהלכות תענית פרק א' הלכה י"ד הוא אומר ש"טעמימה" היא עד רביעית ואסור שיבלע.

ת. בשני המקרים ברכות ותענית מדובר ברביעית, אלא שטעמת לעניין ברכות גם אם בלע אינו מברך לפנייה ולא לאחריה, כי לא היתה לו כוונה אפילו. ואילו לגבי תענית, שמטרתו טעימת התבשיל, די בטעימת הפה, ולא בכליפה, ויזהר שלא יבלע, כי אז הנאת בני מעיו מאותם טעימות פוגעת בתענית.

לכן, אין לדחותו כלל. אני מאמין ששוב ישוב בעזיה"ת.

אתה תאמר לו, בלשון ריצוי, "בני, אתה מוזמן אלי לכל השבת, איני עוצר אותך בביתי, זה עניין שהוא בינך לבינך אביך שבשמים, אף שהדבר כואב לי, רק אנא אל תחנה ליד ביתי, מפני הרואים, וכן השתדל שהילדים לא ילמדו ממעשיך".
וה' יהא בעוזך ובכל אשר תפנה תשכיל ותצלחה.

ש. מה צריך לכוון במילים בפסוק הראשון בזמן שקורא קרית שמע?

ת. רק את המשמעות של המילים.
שמע ישראל, אבינו ישראל, יעקב, או כל יהודי.
ה' אלוקיני, ה' הוא אלוקיני, כלומר אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים.
ה' אחד, ה' הוא אחד ומיוחד, ואין לו שותף, ואין דומה לו.

ש. שאלה בקשר למתן קבלות על תאריך שונה מזה שבו ניתן הטיפול:

בחודש 10/21 אישה לאחר לידה הגיעה אלי לטיפול למספר מפגשים. היא ביקשה שארשום את הקבלות על חודש אחר 5/21 בכדי שתגיש אותן לקופ"ח על מנת לקבל החזר (חלקי/מלא) עבור הטיפולים.

היא זכאית להחזרים במידה והולכת לטיפול בתקופה הסמוכה ללידה.

מה לעשות והאם מותר לי לכתוב את התאריך שמבקשת?

ת. לצערי לא. כי רישום זה אינו תואם את המציאות, והוא בבחינת שקר.

ש. אדם שאכל בשר או מוצר אחר בהשגחת הרבנות או בהשגחת בד"ץ כלשהו. בחוסר ידיעה שלו כלל, אחרי 120 שנה מתברר שהוא אכל מוצר לא כשר.

האם הוא עתיד ליתן את הדין, או שהיות והוא שוגג מוחלט, והיות והיתה לו כוונה לאכול רק כשר, הרי שהוא זכאי לחלוטין?

ת. אין אנו יודעים דין שמים אחרי מאה ועשרים כיצד הוא, אך הדבר פשוט, שהקב"ה שהוא יודע הכל, ובוהן כליות ולב, יודע אם חוסר הידיעה של אותו אדם היא בבחינת אונס, כלומר שלא היה לו לדעת, שהיתה הונאה בכשרות, או בשוגג, או בשוגג הקרוב למזיד.
ה' הוא דיין האמת.

ש. יש לי 3 ילדים. בסדר מבחינה דתית. אבל אחד הבנים החליט להיות חילוני. בן 52. סיים בדרגת סא"ל בצה"ל. למד ביישוב. מבקש להגיע בכניסת שבת לארוחת ערב ולחזור לביתו ברכב באותו ערב. הדבר מציק וע"י כך הנכדים לא מגיעים ליצור קשר. מה עלי לעשות? ומה להשיב?

ת. מבין אני מאוד ללבך ולמצוקתך.
לצערונו, יש עוד אחים יקרים מתייסרים במקרים כאלה, שאני קורא להם, נפגעי החילוניות הישראלית, שהרי בנך גדל בבית דתי ולמד ביישוב טובות, ואעפ"כ שירותו בצבא כנראה עשה את שלו, והציף בחילוניות, ובעיקר בקריירה החילונית ונפגע, והוא כבר בן 52, והוא סגן אלוף בצה"ל.

שבחים והערכה עצמית - חלק ד: שבחים מועילים ושבחים מזיקים

חשוב להקפיד שהשבח יהיה נקי, ללא תוספת עקיצה, כגון: "יפה איך שסידרת את החדר, אבל חבל שלא לקחת גם את הפח...". בעת אמירת שבח אין להשתמש במילות הסתייגות כמו: "אבל", "למרות", "היה יותר טוב אם היית" וכו'. בכך אנו משרדים ביקורת "בין השורות" והילד קולט זאת.

במהלך כל היום דברי שבח והערכה מועילים, אך עיקר השפעתם היא כשהם נאמרים לפני השינה, כיוון שאלה שעות הדמדומים של הילד, ומה שנקלט ברגעים אלה שוטף את תת ההכרה של הילד.

אנו חיים בעולם הישגי שבו ישנה חשיבות רבה לתוצאות ופחות למעשים. לכן יש חשיבות רבה לשבח המתאר את מאמץ הילד והשקעתו. אנו רוצים לחנך את ילדינו לעמל אפילו אם אין משיגים בסופו של דבר את היעד והתוצאה. משום כך חשוב לשבח מאמץ ולא הצלחה. למשל, "כל הכבוד שיצאת מהבית של החברים הביתה בזמן", גם אם הוא התעכב בדרך ולא הגיע הביתה בשעה היעודה.

ישנם המוצאים בשבח שיטה לשלוט בילד ולהשיג את מבוקשם. יש לשים לב, כי שבח הינו הוקרה למעשי הילד ולא ראוי להשתמש בו כמניפולציה. מטרת השבח אינה להפוך את הילד לתלתי בשבחינו או לסייע לנו להשיג את רצוננו (אף על פי שבדרך כלל זה קורה כ"רווח משני", כיוון שדרך זו מסירה את התנגדותו כליפנו), אלא להגביר את הערכתו העצמית של הילד.

יהי רצון שנזכה לגדל ילדים שמחים ומאושרים תוך שימוש נכון בכוחם של השבחים!

יונתן לוי, מחבר הספרים: "יסודות החינוך" - הדרכות חינוכיות להורים, ומתגברים בקדושה" - הדרכות מעצימות לנער המתבגר.
050-9391244
yonaam@gmail.com

במאמרים הקודמים עסקנו בחשיבות דברי השבח בבחינת תחושת הערך של ילדינו, במאמר זה ננסה לברר כיצד דברי השבח שנאמר לילדינו יגרמו להם לרצות להוסיף טוב.

ראשית, על השבח להיות קצר ופשוט, ממוקד וברור. שבחים מסובכים או שבחים הנאמרים בדרכים עקיפות עלולים לבלבל את הילד ולהחטיא את מטרתם.

בנוסף, על דברי השבח לתאר את המעשה של הילד ולתת לו לחוות דעה בעצמו על מה שעשה, כפי שאומר הילד בספרו של יהודה אטלס "הילד הזה הוא אני": "כשאמא אומרת לי: "יופי יופי" אני יודע שהיא לא הסתכלה בכלל". לעיתים האמירה הכללית מבטאת חוסר הכרה של המשבח בערך המעשה של הילד, ונתפס כנאמר מן השפה ולחוץ.

כאשר משבחים את מעשיו של הילד, יש להקפיד לשבח את התנהגותו ולא את אישיותו. כפי שבארנו במאמרים הקודמים, שבחים על אישיות הילד עלולים לגרום לו הסתייגות כיוון שהוא מודע גם לצדדים הפחות טובים שבו. באופן בלתי מודע, הם מכניסים אותו ללחץ כיוון שהוא מפחד להתחייב ולעמוד בצפיפות, ואז באופן טבעי-הגנתי, הוא נדחף לעשות שטות שעליה יינף וכך "יירדו ממנו".

כמו כן, על השבח להיות מותאם למעשה. יש להקפיד לא להגזים בערך המעשה, ומאידך לא להמעיט מערכו. כעין מה שנפסק בדין הספד (שו"ע, יו"ד, שד"מ, א): "מצוה גדולה להספיד המת כפי מעלתו... לא יפליג יותר מידי בשבחו אלא יאמר מידותיו הטובות ויוסיף בהן מעט, אך לא יגזים. מי שמוסיף יותר מידי או האומר מה שלא היה בו - גורם רעה לעצמו ולמת".
על השבח להיות מותאם למצופה מגילו של הילד. אין לשבח על דבר טריוויאלי, שבח כזה משרד מסר מזלזל כלפי תפיסתנו את יכולות הילד. למשל, נער בן שלוש עשרה נשבח על שאמר את האמת ונשא באחריות אף על פי שידע שישלם על כך את המחיר, ולא על ששרך את שרוכיו בכוחות עצמו...

אור המחשבה - הרב חננאל סרי האם נבואה חייבת להתקיים?

העם וגם בית זה חרב ביארה הגמרא שהתקיימו דברי הנביא בכך שביט זה עמד עשר שנים יותר מימי הבית הראשון או בכך שגובהו היה גדול יותר (בבא בתרא ג,א), מימוש טכני בלבד שאין לו משמעות ערכית מלבד מימוש הבטחת הנביא.

על זמן הגאולה העתידה אומרת הגמרא (סנהדרין צח,א): "זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה" כלומר יש קביעת זמן לגאולה אולם זוהי קביעה של זמן מירבי (ואולי נכון יותר לומר עונש מקסימום) והוא יכול להצטמצם אם מעשינו יוסיפו זכויות שיצדיקו הקלה בגלל התנהגות טובה. ישנם גם מצבים הפוכים של זמן מינימום, ובו אם העם יוסיף לפשוע הוא יקבל הארכה בעונשו. יש המסבירים בדרך זו את גזירת בין הבתרים שדיברה על גרות תחת שעבודם של עמים אחרים במשך ארבע מאות שנה ולבסוף אנחנו שומעים שבני ישראל יצאו בשלושים שנה וארבע מאות שנה (שמות יב,מ-מא), יתכן ושלושים השנה היתרות נוספו מכיוון שבני ישראל בזמן שכבר התאפשרה הגאולה לא היו ראויים עדיין בגלל עבירות אחרות שנמצאו בידם ומנעו את גאולתם.

דרומה לאפשרויות שקיימות בגאולת העם מביאה הגמרא (יבמות נ,א) שתי דעות תואמות על חיי האדם הפרטי. כשהתורה הבטיחה לצדיק (שמות כג,כו) "את מספר ימיו אמלא" האם הכוונה שיש לאדם מספר קצוב ויזכה לחיות את כולם רק אם יהיה צדיק או שלאדם צדיק מתאפשר לחיות מעבר למה שהיה ראוי לחיות לפי צדקתו, וכל אפשרות מפרשת לפי דרכה את פרשת חזקיה מלך יהודה שעמד למות ולאחר שהתפלל לה' נוספו לו חמש עשרה שנים.

לסיכום מצאנו שקיימות שלוש דרכים למימוש של נבואות:

נבואה שחייבת להתממש כלשונה (ראה משה רבנו לקרח בכמדבר טז, כח-ל)

נבואה שתתממש אולם יש לנו השפעה על דרך התממשותה (יבמות נ,א)

ונבואה שמתארת את העתיד רק בתנאי שכל המרכיבים יישארו כמות שהם עתה (ספר יונה ותור"ה תדע ביבמות נ,א).

מכאן ניתן להבין את התועלת הגדולה שיכולה להיות בהכרת הנבואות השונות ומדוע אין חשש שהן יובילו את האדם לחשוב שאין לו אפשרות לעשות ולהשפיע. המצב הוא הפוך, הן המעניקות לו אתגר ומסמנות לו לאיזה מטרות כדאי שיקדיש את זמנו ומאמציו.

הרמב"ם כתב שיתכן ונביא אמת יתנבא ונבואתו לא תתקיים. מצב כזה יתכן אם תוכן נבואתו צפה פורענות שעומדת להגיע. נבואה כזו יכולה להשתנות אם לאחר מכן העם יחזור בתשובה והקב"ה ישנה את גזרתו, כפי שקרה בסיפורה של נינוה בספר יונה. לעומת זאת נבואה לטובה לא יתכן שלא תתקיים (הלכות יסודי התורה יד). אמנם בנוסח הדפוס הוכנסה בדברי הרמב"ם הסתייגות קלה בעקבות סוגיה במסכת שבת וכך נכתב בתוספת זו: "ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לצדיקים שלא ימותו עם הרשעים וחזר בדבריו, וזה מפורש במסכת שבת". אך ניכר לעין שאין אלו דברי הרמב"ם שאינו נוהג לציין את מקורותיו, ולא ראה באגרות התלמוד מקור לפסיקה שכן רבות מהן לדעתו אינן כפשוטן. לעומת זאת בהקדמתו לפירוש המשנה מצאנו שציין מצב שבו הבטחה לטובה שניתנה לנביא לא תתממש, שהרי יעקב אבינו חשש מהמפגש עם עשיו אחיו והסבירו זאת חז"ל שהוא חשש שמא יגרום החטא, כלומר שמא לא קיים כראוי את כל מה שהיה עליו לעשות ולא ימצא ראוי לכל אותן הבטחות. הרמב"ם מסביר שם שחשש זה קיים רק כאשר הנבואה נאמרה לנביא בצורה אישית ופרטית אבל נבואה שהתפרסמה לא יתכן שלא תתממש שכן אם יש אפשרות כזו לא תמצא דרך לאמת את נבואתו של נביא כלשהו (תמיד יהיה לו תירוץ מדוע הבטחתו לא התקיימה).

קיימת גם אפשרות שנבואה לא מתבטלת אך דרך המימוש שלה משתנה והיא נדחית לזמן מרוחק יותר. כך מצאנו את נבואת אחרית הימים של ישעיהו שיכולות היו להתממש בימיו עם חזקיהו מלך יהודה ומשלא זכינו נידחו ואנחנו עדיין מצפים להתממשותם. כך גם הנבואה שנגזרה על חורבן ממלכת יהודה, וחולדה הנביאה מודיעה ליאשיהו שבגלל שנהג כראוי הפורענות לא תתקיים בימיו אלא בימי בניו אחריו (מלכים ב, כב-טז). בדומה לכך נאמר לאחאב כשקרע את בגדיו שבגלל כניעתו מפני ה' הרעה לא תגיע בימיו אלא בימי בנו (מלכים א, כא,כט).

אפשרות אחרת יש שהנבואה תתממש כלשונה אך במשמעות מצומצמת, כפי שהיה בתחילת ימי הבית השני שהנביא בישר לעם המאוכזב ממראהו העלוב של הבית השני בראשיתו שכבודו עתיד להיות גדול יותר מכבוד הבית הראשון וברור היה לכול שכוונתו הייתה שביט זה יהפוך להיות הבית של גאולת אחרית הימים אך לאחר שחטא

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו | מו"ר הרה"ג יוסף קאפח זצ"ל

כה תמוז תשל"ט

חלק א של התשובה

לק"י

כבוד הרב שלום נגר שליט"א

כנהר שלום

ג. אין דין נולד בשבת לדעת הרמב"ם כלל. ועיין מרכבת המשנה פכ"ה שבת הל' כג.

ד. אין איסור לישא אשה בין המצרים, אבל בתימן נהגנו שלא לערוך חתונות מ"ז בתמוז עד אחר ט"ב. וכאן בארץ נפרצו הסכרים ורבים נגררו אחר הספרדים ועושים חתונות.

ה. בכל היקבים עד היום יש פקוח שלא עובדים שם גוים ולא מחללי שבת בפרהסיא כגוי לכל דבריו כמ"ש רבנו בסוף הלכות שבת, ובערויבין פ"ב הל' טז ועוד.

יוסף קאפח

מתוך ספר "תשובות הרב קאפח" חלק ו, מאת הרה"ג שלום נגר שליט"א, עיינו בספרו החדש, שם ציין מקורות והאריך הרחיב במקורות מספרי הפוסקים.

א. ברור לכל בר בירב דחד יומא כי האמור בפ"ד אישות הל' יג - אשת איש שפשטה ידה וכו', הוא בטענת גירשתני, וכך הוא המשך ההלכה שהאשה שאמרה לבעלה בפניו גירשתני. אבל כשאין טענת גט ברור שאין קידושין תופסין באשת איש כלל, ואין זו צריכה לפנים.

ב. מותר לרחוץ בסבון בשבת לדעת רבנו. עיין שלטי הגבורים סוף פ' במה טומנין, וכ"כ רבנו בתשובה ס"י שלט, ועיין גם גינת ורדים כלל ג, ס"י יד. וכך מנהגנו לרחוץ בסבון בשבת בלי שום חשש, ואדרבה יש בדבר מצוה משום עונג שבת.